

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Kirjaamo: kirjaamo@minedu.fi, reformi@minedu.fi

Viite: Lausuntopyyntöne 19.12.2016 OKM/41/010/2016

**KRIMINAALIHUOLLON TUKISÄÄTIÖN LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSEEN
EDUSKUNNALLE LAIKSI AMMATILLISESTA KOULUTUKSESTA JA ERÄIKSI
SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI**

Kriminaalihuollon tukisäätiö (Krits) on rangaistuksesta vapautuvien ja heidän läheistensä selviytymistä ja elämänhallintaa edistävä valtakunnallinen asiantuntija ja palveluntuottaja. Kriminaalihuollon tukisäätiön tarkoituksena on tukea kriminaalihuoltotyötä ja sen kehittämistä sekä vaikuttaa toimintaan, jolla vähennetään uusintarikollisuutta ja sen haittoja.

Yleistä

Lakiesitys liittyy ammatillisen koulutuksen reformiin, joka on yksi hallitusohjelman *osaaminen ja opetus* –painopisteen kärkihankkeista. Ammatillisen koulutuksen reformi koostuu kahdesta keskeisestä toimenpiteestä:

- 1) Uudistetaan toisen asteen ammatillista koulutusta vastaamaan tulevaisuuden osaamistarpeita.
- 2) Tehdään ammatillisen koulutuksen rahoitus- ja ohjausjärjestelmästä yhtenäinen kokonaisuus.¹

Kuten hallituksen lakiesityksessä todetaan², on olemassa kansainvälistä tutkimusnäyttöä siitä, että koulutuksella voidaan vaikuttaa ehkäisevästi rikosten uusimiseen. Lisäksi Suomessa VTT Mikko Aaltonen on tutkinut vuoden 1987 kohorttiaineistoa, jonka perusteella tapauksissa, joissa sekä vanhempi että lapsi ovat suorittaneet pelkän peruskoulun, on riski tulla tuomituksi vähintään yhteen vapausrangaistukseen huomattavasti korkeampi verrattuna muihin koulutustasoihin³. Koulutuksella voidaan siten vaikuttaa suoraan uusintarikollisuuden ja ylisukupolvisen rikoskierteen ehkäisyyn.

Oikeusministeriön tietojen mukaan vangeista 60 prosentilla ei ole lainkaan peruskoulun jälkeistä tutkintoa. Kuitenkin kaksi kolmasosaa vangeista haluaisi opiskella, mikäli heille tarjoutuisi siihen mahdollisuus. Vankien koulutukseen käyttämä aika on laskenut viime vuosina alle yhdeksään prosenttiin. Koulutukseen käytettävässä ajassa on myös suuria alueellisia eroja.⁴ Vankilakoulutuksen

¹ Ehdotus uudeksi ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteeksi. OKM:n julkaisuja 2016:23. S. 7-8.

² Ehdotus uudeksi ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteeksi. OKM:n julkaisuja 2016:23. Luku: 4.3.2

³ Mikko Aaltonen, esitys OVA-seminaarissa 5.11.2015. Luettu: 16.12.2016

http://www.krimi.fi/OVA/AINEISTO/aaltonen_05112015.pdf.

⁴ Marianne Mäki, esitys OVA-seminaarissa 4.11.2016. Oikeusministeriön näkökulmia. Luettu: 19.12.2016

<http://www.krimi.fi/OVA/2016/materiaali.html>

määrä ei siten nykyisellään vastaa sitä, mitä tiedetään koulutuksen vaikutuksesta uusintarikollisuuden ehkäisemisessä.

Oppimisvaikeudet ovat vangeilla varsin yleisiä, mutta ne (esimerkiksi ADHD) jäävät usein tunnistamatta⁵. Kriminaalihuollon tukisäätiön *Oppimisvaikeuksista vapaaksi (Oppiva)* -hankkeessa (2007-2011) asiakkaina oli yhteensä 181 nuorta rikostaustaista, joista 80%:lla ilmeni piirteitä tarkkaavuuden vaikeuksista sekä 70%:lla oli vaikeuksia lukemisessa ja/tai kirjoittamisessa⁶. Kriminaalihuollon tukisäätiön oppimisvalmennuskoordinaattori on lisäksi työssään havainnut, että oppimisvaikeuksien ohella rikostaustaisilla esiintyy huomattavissa määrin varsinaisia oppimisvaikeuksia lievempiä oppimisen pulmia sekä harjaantumattomuutta esimerkiksi digitaalisen aineiston tai kirjallisen oppimateriaalin käytön osalta.

Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta

Esityksessä ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmä jaetaan kolmeen osaan: perusrahoitus (50%), suoritusrahoitus ja vaikuttavuusrahoitus.

Perusrahoituksessa on painotettu kerroin erityisen tuen toteutuneiden opiskelijavuosien, majoituksen toteutuneiden opiskelijavuosien, työvoimakoulutuksen toteutuneiden opiskeluvuosien ja vankeinkoulutuksen toteutuneiden opiskelijavuosien osalta (32d§). Perusrahoitukseen voidaan myöntää lisäksi harkinnanvarainen korotus (32e§). Kriminaalihuollon tukisäätiö pitää hyvänä, että vankeinkoulutuksen toteutuneiden opiskelijavuosien kohdalla on ehdotettu perusrahoitukseen painotettua kerrointa. Kriminaalihuollon tukisäätiö ehdottaa, että vankilaopetuksen kerroin olisi vähintään yhtä suuri kuin erityisen tuen opiskelijavuosien osalta edellä esiteltyjen oppimisvaikeuksiin ja oppimisen pulmiin liittyvien taustatekijöiden sekä esityksessäkin mainittujen pienten opetusryhmien ja vankilaympäristössä toteutettavan koulutuksen muiden erityispiirteiden vuoksi.

Suoritusrahoitusosuus määräytyisi varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltävänä kahtena vuonna suoritettujen tutkinnon osien ja tutkintojen perusteella (32f§). Kriminaalihuollon tukisäätiö pitää hyvänä, että myös tutkinnon osat huomioidaan suoritusrahoitusosuuden määräytymisessä. Vankilaympäristö sekä vankiloiden turvallisuusnäkökohdat sanelevat reunaehdot kokonaisten tutkintojen suorittamiselle. Siten *suoritusrahoitusosuus ei saa olla riippuvainen tutkintojen suorittamisesta, vaan siinä tulee huomioida myös tutkinnon osat.*

Vaikuttavuusrahoitusosuus (32g§) on vankilakoulutuksen kannalta ongelmallinen, sillä se määräytyy tutkinnon tai tutkinnon osia suorittaneiden työllistymisen ja jatko-opintoihin siirtymisen sekä opiskelijapalautteen ja työelämäpalautteen perusteella. Vankien osalta on haasteellista tilastoida sitä, mihin tutkinnon tai tutkinnon osia suorittaneet henkilöt työllistyvät tai siirtyvät jatko-opintoihin. Lisäksi vankiloiden koulutustarjonta asettaa vangit eriarvoiseen asemaan jatko-opintomahdollisuuksien osalta verrattuna muihin opiskelijoihin. Vankiloiden turvallisuusnäkökulmat huomioiden ei voida olettaa, että vanki siirtyisi jatko-opintoihin vankilan ulkopuolelle, sillä esimerkiksi päihtymyksiin liittyvät rikkomukset tai yhteydet järjestäytyneeseen rikollisuuteen voivat

⁵ Katso esim.: Nannet J. L. Buitelaar, Robert F. Ferdinand (2012). *ADHD Undetected in Criminal Adults*. Journal of Attention Disorders 2016, Vol. 20(3) 270–278.

⁶ Gullman, M.&Sunimento, K.&Poutala, P. (2011). *OPPIMISVAIKEUKSISTA VAPAAKSI – hankkeen loppuraportti*. Kriminaalihuollon tukisäätiön monisteita, 3/2011.

muodostua esteeksi (opinto- ja) poistumislupien saamiselle. *Kriminaalihuollon tukisäätiö pitää vaikuttavuusrahoitusosuuden määräytymistä erittäin ongelmallisena vankilaopetuksen näkökulmasta.*

Laki ammatillisesta koulutuksesta

Järjestämisluvassa (22§) voidaan määrätä myös muista velvoitteista, jos ne ovat edellytyksenä koulutuksen saatavuuden turvaamiselle. Näitä velvoitteita olisivat esimerkiksi tietyn tutkinnon järjestäminen tai velvoite järjestää perusopetuksen päättäneille koulutusta. Avovankiloiden käytännöt vaihtelevat suuresti sen osalta, pääsevätkö vangit opintoluvilla opiskelemaan päivisin oppilaitoksiin vankiloiden ulkopuolelle. Suljetuissa vankiloissa oleville vangeille vankilassa toteutettava koulutus on ainoa tapa suorittaa tutkinto tai sen osia. Idän ja pohjoisen alueella myös välimatkat saattavat olla esteenä vankilan ulkopuolella oppilaitoksessa toteutettavaan opetukseen osallistumiselle. Vankilassa tapahtuvan opetuksen etuna on se, että tarvittaessa päivään voidaan yhdistää myös esimerkiksi päihdekuntoutusta. *Kriminaalihuollon tukisäätiö katsoo, että lakiin tulisi kirjata oppilaitoksille velvoite järjestää tarvittaessa vankilakoulutusta yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen (Rise) kanssa.* Tällä velvoitteella voidaan turvata se, että vankilakoulutukseen osallistumisessa ei tulisi suuria alueellisia tai rikosseuraamuksen suorittamisen eri vaiheista tai turvallisuusnäkökohdista johtuvia eroja, ja koulutuksen tasa-arvo⁷ toteutuisi vangeilla myös ammatillisen koulutuksen osalta.

Lausunnon keskeinen sisältö

Tiivistelmä Kriminaalihuollon tukisäätiön lausunnon keskeisistä ehdotuksista:

- Kriminaalihuollon tukisäätiö katsoo, että vankilaopetuksen perusrahoituksen painotetun kertoimen tulisi olla vähintään yhtä suuri kuin erityistä tukea tarvitsevien opetuksen perusrahoituksessa.
- Kriminaalihuollon tukisäätiö pitää hyvänä sitä, että suoritusrahoitusosuudessa on esitetty huomioitavaksi tutkintojen lisäksi myös tutkintojen osat.
- Kriminaalihuollon tukisäätiö pitää vaikuttavuusrahoituksen osuuden määräytymistä vankilakoulutuksen näkökulmasta erittäin ongelmallisena.
- Kriminaalihuollon tukisäätiö esittää, että lakiin järjestämisluvasta tulisi kirjata oppilaitoksille velvoite järjestää tarvittaessa vankilakoulutusta yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa.

Sanna Sunikka

Toimitusjohtaja

Hanna Mäki-Tuuri

Oppimisvalmennuskoordinaattori

⁷ Katso esim.: <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2012/12/tasaarvo.html>. Luettu: 16.12.2016.